

ICCSOR

Journal of Applied and Theoretical Social Sciences

ISSN:2687-5861

Mali Kural ve Türkiye’de Yönetimler Üzerindeki Etkisi

Ayşe MERCAN¹ & Kamil GÜNGÖR²

Özet

Mali kurallar 20’nci yüzyılın sonlarında uygulanmaya başlamış ve gelir, harcama, bütçe ve borçlanmaya limitler koyan getiren yeni bir anlayıştır. Getirilen bu kuralların amacı mali disiplin ve mali sürdürülebilirlik gibi kuralları hayata geçirmektir. Ülkemizde merkezi hükümet düzeyinde mali kural benzeri uygulamaların ilk örnekleri 2001 yılında uygulanmaya başlamış ve faiz dışı fazla uygulaması ile mali disiplin sağlanmaya çalışılmıştır. Bu çalışmada öncelikle mali kurallar hakkında genel bilgiler verilmiş, daha sonra dünyada ve Türkiye’de mali kural uygulamalarının etkisi üzerinde durulmuş ve sonuçlar üzerinde değerlendirmeler yapılmıştır.

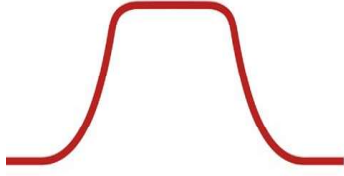
Anahtar Kelimeler: Mali Kural, IMF, Merkezi ve Yerel Yönetimler

Jel Kodlar: E62, H70

---

¹ Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maliye Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi, aysemecan81@hotmail.com

² Prof.Dr. Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F., Maliye Bölümü, gungor72@hotmail.com

ICCSOR

Journal of Applied and Theoretical Social Sciences

ISSN:2687-5861

Fiscal Rule and Its Impact on Administrations in Turkey

Abstract

Keynesian thinking was replaced by fiscal rules at the end of the 20th century that set permanent limits on income, spending, budget and borrowing. The aim of these rules is to implement non-numerical rules such as fiscal discipline and fiscal sustainability in developed and developing countries. In our country, fiscal rules began to be applied in 2001, practices were placed on legal grounds, and thus, especially recently, it is seen that primary surpluses have been issued in the central government and local governments. In this study, general information about fiscal rules was given first, and then it was concluded that fiscal rules have a positive effect by focusing on the impact of fiscal rule practices and administrations in the world and Turkey.

Keywords: Fiscal Rule, IMF, Central and Local Governments

Jel Codes: E62, H70.

Giriş

Mali kural ilk olarak M.Ö. 63'te Cicero tarafından “*bütçe denk olmalıdır, hazine dolu olmalıdır ve kamu borcu azaltılmalıdır*” şeklindeki tesbiti ile karşımıza çıkmaktadır. İktisadın kurallarının oluştuğu dönemlerde David Hume, George Washington gibi düşünürler tarafından da dile getirildiği görülmekte olup, George Washington mali kurallar ile ilgili “*hükümetlerin borçlanmalarından daha tehlikeli bir şey olamaz*” diyerek konuya temas etmiştir (Güngör, 2011, s. 141).

Mali kuralın; mali disipline süreklilik kazandırmak yanında; ekonomide güven oluşturmak, uzun vadede istikrarı ve mali sürdürülebilirliği sağlamak, bütçe açıklarını azaltmak, yönetimlerin keyfi uygulamalarını önlemek ve uzun vadeli mevduat ve kredi sağlamak gibi amaçları bulunmaktadır (Aktan, 2010, s. 88). Bu amaçların gerçekleştirilmesi için kurallar yasalarla hüküm altına alınır. Bu bağlamda çalışmamızda mali kural kavramına, önemine, tarihçesine, ortaya çıkış nedenlerine, mali kural uygulayan ülkelere, mali kural uygulamalarının etkilerine, Türkiye’de uygulanan mali kural uygulamalarına ve bunun yönetimlere etkisine yer verilerek değerlendirmeye çalışılacaktır.

1. Terminoloji ve Tanım

Mali kural genel olarak maliye politikası araçlarının kullanımına ilişkin çeşitli sınırlamalar ve bir takım kurumsal ve yasal düzenlemelerden meydana geldiği görülmektedir (Günaydın ve Eser, 2009, s. 52; Karayazı, 2017, s. 1048). Mali kurallara makroekonomik olarak ise mali performans göstergelerinde meydana gelen sürekli sınırlamaları ifade eder (Şen, 2010, s. 26). Makroekonomik istikrar ile ekonomide öngörülebilirliğin sağlanması amacıyla ekonomik ve mali göstergelerde sayısal bazı hedeflerin, sınırlamaların, kuralların ve prosedürlerin oluşturulması da mali kural içerisinde değerlendirilir (Çolak, 2010).

Mali kuralları dar anlamda ve geniş anlamda olmak üzere iki şekilde tanımlayabiliriz. Dar anlamda mali kurallar; denk bütçe kanunları ile bütçe açıkları, borçlanma ve borç stoku ile ilgili yasal sınırlamaları içerir (Günay ve Özen, 2002, s. 66). Geniş anlamda mali kurallar ise bütçenin hazırlanma aşamasından başlayarak, onaylanmasına ve en son uygulanma aşamasına kadar geçen süredeki prosedürler ve yapılan düzenlemeler ile mali kurumlara ilişkin diğer düzenlemeleri ifade etmek üzere kullanılır (Karakurt ve Akdemir, 2010, s. 228).

Mali kurallar ile ilgili olarak literatür tarandığında etraflı bir tanımlamanın Kopits ve Symansky'nin 1998 yılında yayımlanan Fiscal Policy Rules adlı eserinde yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmada mali kurallardan; denk-bütçe veya bütçe açıkları kuralları, borçlanma kuralı ve borç veya rezerv kuralları üzerinde kalıcı olarak getirilen sınırlamalar olarak bahsedilmiştir. Burada belirtilen sınırlamalardan diğer bazıları ise toplam gelir ve harcamalar arasındaki denge (devlet borçlanmasının yasaklanması) veya bütçe açığının GSYİH'nın belirli bir oranında sınırlandırılması, iç kaynaklardan devlet borçlanmasının yasaklanması, GSYİH'nın bir kısmı olarak brüt (veya net) devlet yükümlülüklerinin sınırlandırılması, bütçe dışı acil durum fonlarının (sosyal güvenlik fonları gibi) rezervlerinin hedef stoku ile ilişkilendirilmesi olarak karşımıza çıkmaktadır (Kopits, Symansky, 1998, s. 2).

IMF’de yer aldığı şekli ile mali kurallar Kopits, Symansky’nin de ifade ettiği tanıma benzer bir şekilde olmakla beraber ‘maliye politikasına bütçe toplamları üzerinde uzun süreli sayısal sınırlar getirilmesidir’ şeklinde tanımlanmıştır. Avrupa Birliği sitesinde ise mali kurallar sayısal mali kurallar olarak ele alınmış ve yine burada da Kopits, Symansky’nin mali

kural tanıma atf yapılmıştır³.Mali kuralların amacı ise mali sorumluluk ve borç sürdürülebilirliğini sağlamak için çarpık teşvikleri düzeltmek, aşırı harcamaları azaltmaktır⁴.

Mali kuralların oluşturulma ve düzenleme kaynağının anayasalar ve anayasalara göre daha sık başvurulan yasalardır. Anayasa ve yasalarla yapılan mali politikalar, karar alma ve uygulama sürecinde karşımıza çıkan temel ilke ve esasların hukuki bir zemine dayandırılmış olması kuşkusuz mali kurallarının önemini artıran başlıca etkidir (Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, 2010, s. 2).

2. Mali Kuralların Tarihçesi

Geçmişteki düşünceler bir tarafa bırakılırsa mali kuralların tarihçesi üç farklı dönem ele alınarak incelenebilir. Birinci dönemde, bazı federal sistemlerde federe devletlerin altın kural⁵ görüşünü benimsedikleri görülmektedir (Günay, 2009, s. 66). Bu kuralın benimsenmesi daha çok eyalet ve az sayıda da kantonlarda karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda cari bütçe dengesi kuralı 19. yüzyılın ortalarından itibaren Amerika Birleşik Devletleri eyaletlerde, kantonlarda ise 1920’li yıllardan itibaren İsviçre’de benimsenmiştir (Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, 2010, s. 2). Burada altın kural ile ulaşılmak istenen amaç ulusal hükümete ihtiyaç duymadan sermaye harcamalarında yapılan finansmanını piyasadan sağlamaktır (Şevik, 2008, s. 50-59).

İkinci dönem, Dünya Savaşı sonrasında olmuştur. Bu dönemde İtalya, Almanya, Japonya ve Hollanda gibi birçok sanayileşmiş ülke istikrar programlarını sağlamak için denk bütçe kuralını uygulamaya başlamışlardır (Kılıç, 2019, s. 32). Altın kurallar ikinci dönemde de görülmekle beraber burada uygulanan kuralların geneli devletin yalnızca sermaye yatırımı için ihtiyaç duyduğu kadar borçlanmasına izin vermektedir (Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, 2010, s. 2). 1960’lı yıllara gelindiğinde ise mali kuralların uygulama alanının genişlediği görülür. Bu dönemde bütçe açıklarının başta Merkez Bankası olmak üzere yerel kaynaklardan finanse edilmesi konusunda sınırlamalara gidilmiş, hatta yasak koyan kurallar uygulama alanı bulmuştur (Günay, 2009, s. 67).

Üçüncü dönemin ise 1994 yılında Yeni Zelanda’nın “Mali Sorumluluk Kanunu” ile başladığı kabul edilir. Bu yasa ile bütçe, borçlanma ve harcamalara yönelik 3 yıllık ve 10 yıllık planlamalar yapılarak sınırlamalar getirilmiştir (Demirtaş, 2015, s. 4; Karayazı, 2017, 1049; Kopits, 2001, s. 4-5). Bu düzenleme gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere öncülük ettiği için önemli sayılmaktadır ve belirli özellikleri nedeniyle kendinden önce gelen iki dönemden farklıdır. Bu farklılar; mali kuralların anayasa, yasa, uluslararası antlaşmalarda yer alması, hesap verme prosedürü, daha sistematik bir şekilde raporlama yapılması zorunluluğu ve mali kuralların uygulanmasında şeffaflık olarak sıralanabilir (Demirtaş, 2015, s. 4; Kopits, 2001, s. 4-5; Şahintürk Alçın ve Bulut Akyol, 2019, s. 415).

,bu dönem sonrasında mali kurallar birçok ülkede uygulanma alanı bulmuştur. Bu ülkeler arasında Amerika Birleşik Devletleri, Japonya, Kanada ve Latin Amerika’daki kimi ülkeler yer almaktadır. Avrupa Birliği’nde ise mali kurallar 1993’te yürürlüğe giren Maastricht

---

³European Commission. *What are numerical fiscal rules?*. https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/indicators-statistics/economic-databases/fiscal-governance-eu-member-states/numerical-fiscal-rules-eu-member-countries_en (Erişim Tarihi: 14/09/2020).

⁴IMF. *Fiscal Rules Dataset 1985-2015*. (Yayın Tarihi: Mart), 2017).

<http://www.imf.org/external/datamapper/fiscalrules/matrix/matrix.htm> (Erişim Tarihi: 14/09/2020).

⁵Altın kural; hükümete yalnızca yatırım harcamalarının finanse etmesinde borçlanmasına izin veren, cari ve transfer harcamalar konusunda ise hükümetin borçlanmasının söz konusu olmadığı ve bu harcamaların finansmanın vergi ve diğer gelir kaynakları kullanılarak sağlanabilmesidir (Işık ve Meriç, 2009, s. 1592; Karayazı, 2017, s. 1049).

Anlaşması ile kabul edilmiştir. Bu kurallar Ekonomik ve Parasal Birliğe (EMU) giriş şartı olarak getirilen sayısal sınırlamalar ile bu anlaşmayı güçlendirmek için Amsterdam Anlaşması'nda (1997) kabul edilen ve bütçe açığına ilişkin belirlenen değerleri aşan üye ülkelere yönelik yaptırımlar öngören İstikrar ve Büyüme Paketi ile getirilmiştir (Günaydın ve Eser, 2009, s. 54).

3. Mali Kuralların Ortaya Çıkış Nedenleri

Mali yapıları bozulan ülkeler bu durumu düzeltmek için çeşitli düzenlemeler yapma ihtiyacı duymaktadırlar. Bu düzenlemelerin iki amacı olduğu görülmektedir. Bunlardan ilki devlet borç oranının kabul edilebilir bir düzeyde kalması ve istikrarın sağlanabilmesi için bütçe açığının azaltılmasıdır. Yani Borç/GSMH- Bütçe açığı/GSMH oranıdır. İkinci amaç ise kabul edilebilir makul seviyedeki borçlanma oranının orta ve uzun vadede sürdürülmesini sağlamaktır (Günay, 2006, s. 103; Işık ve Meriç, 2009, s. 1593).

Mali kurallar uygulamada farklı birçok nedene dayalı olarak oluşturulmaktadır. Örneğin; Japonya'da savaş sonrası makroekonomik istikrarı sağlamak, Kanada'da bazı eyaletlerde hükümetin maliye politikasının güvenilirliğini sağlamak ve ayrıca açık azaltma araçlarının güvenilirliğini artırmak, Y. Zelanda'da maliye politikasının uzun vadede sürdürülebilirliğini sağlamak, Avrupa Birliği'nde negatif dışsallıkları en aza indirmek bu nedenler arasındadır (Günay, 2006, s. 103).

Mali kuralların ortaya çıkmasındaki sebepleri topluca sıralayacak olursak; şu temel unsurdan söz etmek mümkündür.

-makroekonomik istikrarı sağlamak

-mali sürdürülebilirlik

-hükümet politikasının güvenilirliğini sağlamak

-diğer finansal politikaları destekleme

-negatif dışsallıklardan sakınma

-siyasi popülizmi engellemek.

3.1. Makroekonomik İstikrarı Sağlamak

Makroekonomik istikrarı sağlamak mali kuralların uygulanmasında en temel amaçlardan birisidir. Çünkü bir ekonomideki temel göstergeler makroekonomiye ilişkindir. Bütçe açığı, borçlanma ve harcamaya yönelik getirilen sınırlamalar; borç stokunun artış hızını yavaşlatması, borçlanma nedeniyle satın alma gücündeki olumsuzlukları ortadan kaldırması ve bu yolla enflasyonist etkileri sınırlaması, devletin açık finansman veya Merkez Bankasına kaynaklarına sınırsız ve kuralsız bir biçimde başvurulmasını disipline etmesi bakımından önemlidir (Karakurt ve Akdemir, 2010, s. 232).

Makroekonomik istikrarın sağlanması için mali kuralların diğer bir önemi ise seçim kaygıları ile hükümetlerin uygulamış oldukları popülist politikalara karşı bir set, bürokratik nedenlerle ortaya çıkan istikrarsız uygulamaların etkilerini azaltabilmesi ve ekonomik krizlerin oluşmasını engelleyebilecek olması veya oluşan ekonomik kriz ortamının etkilerinin azaltılmasına ilişkindir.

3.2. Mali Sürdürülebilirlik

Mali sürdürülebilirlik mali kuralların varlığıyla makro ekonomik istikrarın uzun dönemde devamını sağlamayı öngörmektedir. Böyle bir durum hükümetlerin uzun dönemli olarak daha etkili ve önünü görebileceği kararlar alabilmesine imkân vermektedir. Eğer bir ekonomide mali sürdürülebilirlik mevcut değilse bu durum ekonomik istikrarsızlığa zemin hazırlar. Uzun vadede ise borç yükü altına sokarak istikrarsız bir ekonomi oluşmasına neden olabilir.

3.3. Hükümet Politikasının Güvenirliğini Sağlamak

Hükümet politikalarında mali olaylardan bütçe ve bütçe açıklarına, borçlanma ve borç stokuna yönelik keyfi uygulamaları önlemek adına kısıtlama getirilmesi önemlidir. Getirilen bu kısıtlamalar ile bütçe açıklarında ve borçlarda azalmalar meydana geleceğinden dolayı seçmenlerin hükümete ve hükümet politikalarına olan güvenirlilikleri artacaktır.

3.4. Diğer Finansal Politikaları Destekleme

Mali kurallar, diğer finansal politikaları destekleyerek mali istikrarın sağlanmasına yardımcı olmaktadır. Uygulamaya konulan bir mali kural otomatik stabilizatörlerin kullanılması vasıtasıyla para politikası üzerindeki yükü azaltma eğilimine girmesine neden olur. Böylece diğer bir finansal politika da desteklenmiş olmaktadır. Örneğin, Avrupa Birliği üye ülkeleri ortak para birimine geçmeye başladığında Maastricht Antlaşması ile mali kurallar uygulamaya konulmuş ve konulan bu mali kurallar ile mali disiplin ve parasal disiplin desteklenmiştir (Dede, 2010, s. 17).

3.5. Negatif Dışsallıklardan Sakınma

Devletin müdahaleleri sonucunda ortaya her zaman pozitif değil, negatif dışsallıklar da çıkabilir. Devletlerin kendi yönetimlerinde (federasyon, konfederasyon veya birlik) ortaya çıkan negatif dışsallıkları azaltmak ve ortadan kaldırmak için araç olarak mali kurallar uygulanabilmektedir.

3.6. Siyasi Popülizmi Engellemek

Siyasiler seçim zamanlarında seçimleri kazanmak için kamu harcamalarında savurganlık boyutunda harcamalar yapmaktadırlar. Burada seçimi kazanmak için yapılan gereksiz kamu harcamaları nedeniyle bütçe açıkları oluşmaktadır. Bunun nedeni ise vergi ve borçlanma yetkisinin sorumsuz ve sınırsız şekilde kullanılması sürecine zemin hazırlanmış olmasıdır (Aktan, Çoban ve Demir, 2010, s. 102).

Seçim sonrasında ise hükümetler daraltıcı mali politikalar uygulamaya başlamaktadırlar. Böylece mali kurallar uygulamaları ve seçim kaygısının bitmesi ile politikacıların davranışları ve kararları daha belirgin ve gerçekçi olmaktadır. Fakat seçim

sonrası iktidar olan kişilere her alanda olduğu gibi ekonomik alanda da geniş yetkiler verilmekte ve siyasal iktidarlar varlıklarını sürdürmek için bu yetkiyi kendi çıkarları için kullanabilmektedirler. Bu nedenle hizmet kayırmacılığı, yetkinin kişisel çıkar için kullanılması ve rant kollama, bazı çıkar gruplarını kayırma gibi problemler ortaya çıkabileceği için siyasal iktidarın mali olaylar ile ilgili yetkileri sınırsız olmamalı, mali kurallar ile sınırlandırılmalıdır.

4. Mali Kural Uygulayan Ülkeler

IMF tarafından yapılan bir çalışmada 1985- 2015 yılları arasında 96 ülkede ulusal ve uluslar üstü mali kurallar uygulamaları olduğu görülmekte olup, IMF tarafından hazırlanan bu veri kümesinde ayrıca denk bütçe kuralı, borç kuralları, merkezi hükümet veya kamu sektörü için geçerli olan harcama kuralları ve gelir kuralları olmak üzere dört kuralın olduğu belirtilmektedir⁶.

Denk bütçe kuralı: Bu kural, gelir ve gider dengesi dışında altın kural (cari denge) ve açık kuralı da (bütçe açığı limiti) denk bütçe kuralı kapsamındadır ve ayrıca bu kurallar, bir veya birden fazla yılı kapsayan toplam bütçe dengesine yöneliktir (Debrun, 2008, s. 9; Karakurt ve Akdemir, 2010, s. 233; Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, 2010, s. 2).

Harcama kuralları: Mali disiplini sağlamak ve sürdürmek amacıyla harcama tavan sınırının belirlenmesi, toplam harcamalar, nominal veya reel harcamalar ve cari harcamaların artış oranına geçici olmayan sınırlamalar getirilmesi harcama kurallarını oluşturmaktadır (Günaydın ve Eser, 2009, s. 55; Karakurt ve Akdemir, 2010, s. 233).

Borç kuralları: Bu kurallar ile kamu borcunun GSYH'ye oranı ile ilgili olarak açık bir sınır veya açık bir hedef ortaya konulmaktadır (Karakurt ve Akdemir, 2010, s. 233). Borçlanma kuralları özellikle gelişmekte olan ülkelerde karşımıza çıkmaktadır. Bu kurallar ile yurt içi kaynaklardan borçlanmaya sınırlamalar konulmakta ayrıca borç limitlerine de yapılan düzenlemeler ile sınırlamalar getirilmektedir (Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, 2010, s. 2).

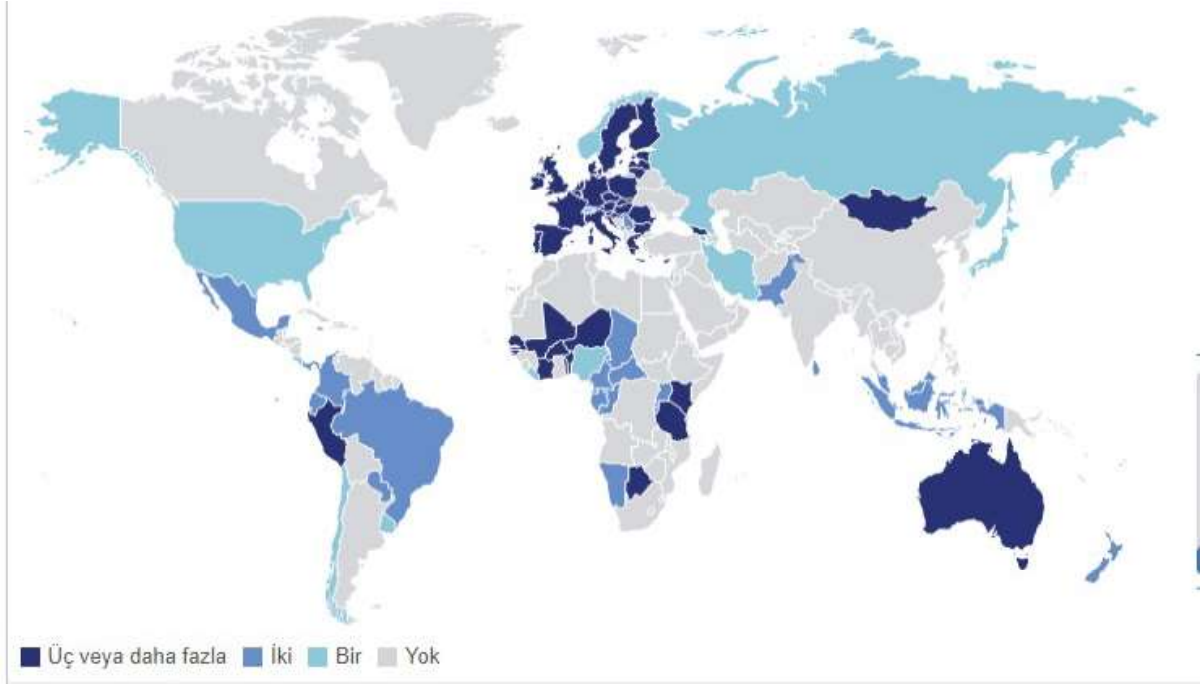
Gelir kuralları: Gelir kurallarının aşırı vergi yükünü önlemek amacıyla oluşturulduğunu söyleyebiliriz. Bu kurallar ile öngörülen gelirin toplanması sağlanarak kamu borçlarının ödenmesi de amaçlanmaktadır (Kasal, 2017, s. 48). Bu amaçların gerçekleştirilebilmesi için gelirlerin toplanması belirlenen taban veya tavan fiyatlar ile sağlanmaktadır (Karakurt ve Akdemir, 2010, s. 233).

Aşağıda Şekil 1'de yer alan haritada 1985-2015 yıllarına göre dünya üzerinde mali kural uygulayan ülkelerin kaç tane mali kural uyguladığı gösterilmektedir.

⁶IMF. *Fiscal Rules Dataset 1985-2015*. (Yayın Tarihi: Mart), 2017).

<http://www.imf.org/external/datamapper/fiscalrules/matrix/matrix.htm> (Erişim Tarihi: 14/09/2020).

Şekil 1. Mali Kuralların Uygulandığı Ülkelerin Harita Üzerinde Görünümü

Kaynak: IMF, Fiscal Affairs Department 1985 – 2015 (Yayın Tarihi: Mart 2017)
<https://www.imf.org/external/datamapper/fiscalrules/map/map.htm> (Erişim Tarihi: 14/09/2020).

Şekil 1’de mali kuralların uygulandığı ülkeler görülmektedir. IMF bu harita üzerinde 1985 ve 2015 yılları arasında ulusal ve uluslararası mali kural uygulayan ülkelere uygulanan mali kuralların sayısına ve türüne yer vermiştir⁷.

IMF verilerine göre uluslararası mali kural uygulayan topluluklar;

- ✓ Avrupa Birliği,
- ✓ Doğu Afrika Parasal Birliği,
- ✓ Orta Afrika Ekonomik ve Parasal Birliği,
- ✓ Batı Afrika Ekonomik ve Parasal Birliği,
- ✓ Doğu Karayipler Parasal Birliği olmak üzere beş topluluk halinde sayılmıştır (Kılıç, 2019, s. 50).

Bazı ülkeler sayılan birliklere üye oldukları için birliklerin uyguladıkları uluslararası mali kurallar uygulamakta bunun yanı sıra ulusal mali kural uygulayan ülkeler de vardır. Örneğin; Avrupa Birliğine üye ülkelerden Almanya, Fransa, Hollanda; Doğu Afrika Topluluğu’ndan ise Tanzanya ve Kenya gibi. IMF’de yer alan verilere göre birliklerden en fazla uluslararası mali kural uygulayan ülkelerin Avrupa Birliği ülkeleri olduğu görülmektedir. Bu ülkeler merkezi hükümet veya genel hükümet veya kamu sektörü için geçerli olan harcama kuralları, denk bütçe kuralı, borç kuralları ve gelir kuralları olmak üzere dört mali kural uygulamaktadırlar.

⁷ Haritada ülkelerin üzerine tıklandığında kaç tane ulusal ve uluslararası mali kural uyguladığı ve bu mali kuralların yılları ve uygulamalarına ilişkin detaylı bilgi yer almaktadır. Bakınız IMF, Fiscal Affairs Department 1985 – 2015 (Yayın Tarihi: Mart 2017) <https://www.imf.org/external/datamapper/fiscalrules/map/map.htm> (Erişim Tarihi: 14/09/2020).

Haritada mali kural uygulayan ülkelerin üç ve üzeri, iki, bir veya mali kural uygulamayan ülkeler görülmektedir. Aşağıda Tablo 1’de seçilmiş ülkelerde üç ve daha fazla mali kurallı uygulayan ülkelere, düzeylerine (uluslar üstü-ulusal), mali kural türlerine yer verilecektir.

Tablo 1. Seçilmiş Ülkelerde Üç ve Daha Fazla Mali Kural Uygulayan Ülkeler

Mali Kural Uygulayan Ülkeler	Düzeyleri ve Mali Kural Türleri	
	<i>Uluslar Üstü Düzeyde Uygulanan Mali Kurallar</i>	<i>Ulusal Düzeyde Uygulanan Mali Kurallar</i>
Avusturya	-	-Merkezi hükümet veya genel hükümet kamu sektörü için geçerli olan harcama kuralları, -Denk bütçe kuralı, -Borç kuralları, -Gelir kuralları.
Benin	-Denk bütçe kuralı, -Borç kuralları, -Gelir kuralları.	-
Burkina Faso	-Denk bütçe kuralı, -Borç kuralları, -Gelir kuralları.	-
Nijer	-Denk bütçe kuralı, -Borç kuralları, -Gelir kuralları.	-
Fildişi Sahili	-Denk bütçe kuralı, -Borç kuralları, -Gelir kuralları.	-
Senegal	-Denk bütçe kuralı, -Borç kuralları, -Gelir kuralları.	-
Mali	-Denk bütçe kuralı, -Borç kuralları, -Gelir kuralları.	-
Almanya	-Merkezi hükümet veya kamu sektörü için geçerli olan harcama kuralları, -Denk bütçe kuralı, -Borç kuralları.	B-ütçe denge kuralları, -Merkezi hükümet veya kamu sektörü için geçerli olan harcama kuralları.
Avusturya	-Merkezi hükümet veya kamu sektörü için geçerli olan harcama kuralları, -Denk bütçe kuralı, -Borç kuralları.	-Denk bütçe kuralı.
Birleşik Krallık	-Merkezi hükümet veya genel hükümet veya kamu sektörü için geçerli olan	-Denk bütçe kuralı,

	<p>harcama kuralları, -Denk bütçe kuralı, -Borç kuralları.</p>	-Borç kuralları.
Bulgaristan	<p>-Merkezi hükümet veya genel hükümet veya kamu sektörü için geçerli olan harcama kuralları, -Denk bütçe kuralı, -Borç kuralları.</p>	<p>-Merkezi hükümet veya genel hükümet veya kamu sektörü için geçerli olan harcama kuralları, -Denk bütçe kuralı, -Borç kuralları.</p>
Danimarka	<p>-Merkezi hükümet veya genel hükümet veya kamu sektörü için geçerli olan harcama kuralları, -Denk bütçe kuralı, -Borç kuralları.</p>	<p>-Merkezi hükümet veya genel hükümet veya kamu sektörü için geçerli olan harcama kuralları, -Denk bütçe kuralı.</p>
Estonya	<p>-Merkezi hükümet veya genel hükümet veya kamu sektörü için geçerli olan harcama kuralları, -Denk bütçe kuralı, -Borç kuralları.</p>	-Denk bütçe kuralı,
Fransa	<p>-Merkezi hükümet veya genel hükümet veya kamu sektörü için geçerli olan harcama kuralları, -Denk bütçe kuralı, -Borç kuralları.</p>	<p>-Merkezi hükümet veya genel hükümet veya kamu sektörü için geçerli olan harcama kuralları, -Gelir kuralları, -Denk bütçe kuralı</p>
Finlandiya	<p>-Merkezi hükümet veya genel hükümet veya kamu sektörü için geçerli olan harcama kuralları, -Denk bütçe kuralı, -Borç kuralları.</p>	<p>-Merkezi hükümet veya genel hükümet veya kamu sektörü için geçerli olan harcama kuralları, -Denk bütçe kuralı, -Borç kuralları.</p>
Kıbrıs	<p>-Merkezi hükümet veya genel hükümet veya kamu sektörü için geçerli olan harcama kuralları, -Denk bütçe kuralı, -Borç kuralları.</p>	<p>-Merkezi hükümet veya genel hükümet veya kamu sektörü için geçerli olan harcama kuralları, -Borç kuralları.</p>
Macaristan	<p>-Merkezi hükümet veya genel hükümet veya kamu sektörü için geçerli olan harcama kuralları, -Denk bütçe kuralı, -Borç kuralları.</p>	-
Romanya	<p>-Merkezi hükümet veya genel hükümet veya kamu sektörü için geçerli olan harcama kuralları, -Denk bütçe kuralı, -Borç kuralları.</p>	<p>-Denk bütçe kuralı, -Borç kuralları.</p>

Kaynak: Tablo IMF verilerinden yararlanılarak tarafımızca hazırlanmıştır (16/09/2020).

Seçilmiş ülkelerin yer aldığı yukarıdaki tabloda üç ve daha fazla kural uygulayan ülkelere yer verilmiştir. Buna göre üçten fazla kural uygulayan tek ülkenin Avusturya olduğu ve ulusal düzeyde merkezi hükümet veya genel hükümet kamu sektörü için geçerli olan harcama kuralları, denk bütçe kuralı ve borç kuralları uyguladığı görülmektedir. Batı Afrika Ekonomik ve Parasal Birliğine üye olan ülkelerde (Benin, Burkino Faso, Nijer, Fildişi Sahili, Senegal ve Mali) sadece uluslar üstü düzeyde kurallar uygulandığı görülmektedir ve bu kurallar denk bütçe kuralı, borç kuralları ve gelir kurallarından oluşmaktadır. Avrupa Birliğine üye olan ülkelerde (Almanya, Avusturya, Birleşik Krallık, Bulgaristan, Danimarka, Estonya, Fransa, Finlandiya, Kıbrıs, Macaristan ve Romanya) ise hem uluslar üstü düzeyde hem de ulusal düzeyde mali kurallar uygulandığı görülmektedir. Uluslar üstü kurallar merkezi hükümet veya genel hükümet veya kamu sektörü için geçerli olan harcama kuralları, denk bütçe kuralı ve borç kuralları iken ulusal düzeydeki kurallar ülkelere göre farklılık göstermektedir.

Aşağıdaki tabloda iki mali kural uygulayan ülkelere, düzeylerine ve uyguladıkları mali kural türlerine yer verilmiştir.

Tablo 2. İki Mali Kural Uygulayan Ülkeler

Mali Kural Uygulayan Ülkeler	Düzeyleri	Mali Kural Türleri
Brezilya	Ulusal	✓ Merkezi hükümet veya genel hükümet veya kamu sektörü için geçerli olan harcama kuralları, ✓ Borç kuralları.
Çad	Uluslar Üstü	✓ Denk bütçe kuralı, ✓ Borç kuralları.
Endonezya	Ulusal	✓ Denk bütçe kuralı, ✓ Borç kuralları.
Gaban	Uluslar Üstü	✓ Denk bütçe kuralı, ✓ Borç kuralları.
Jamaika	Ulusal	✓ Denk bütçe kuralı, ✓ Borç kuralları.
Kamerun	Uluslar Üstü	✓ Denk bütçe kuralı, ✓ Borç kuralları.
Karayip	Ulusal	✓ Merkezi hükümet veya genel hükümet veya kamu sektörü için geçerli olan harcama kuralları, ✓ Denk bütçe kuralı.
Kolombiya	Ulusal	✓ Merkezi hükümet veya genel hükümet veya kamu sektörü için geçerli olan harcama kuralları, ✓ Denk bütçe kuralı.
Meksika	Ulusal	✓ Merkezi hükümet veya genel hükümet veya kamu sektörü için geçerli olan harcama kuralları, ✓ Denk bütçe kuralı.
Namibya	Ulusal	✓ Merkezi hükümet veya genel hükümet veya kamu sektörü için geçerli olan harcama kuralları, ✓ Borç kuralları.
Pakistan	Ulusal	✓ Denk bütçe kuralı, ✓ Borç kuralları.
Panama	Ulusal	✓ Denk bütçe kuralı, ✓ Borç kuralları.
Paraguay	Ulusal	✓ Denk bütçe kuralı, ✓ Borç kuralları.
Orta Afrika Cumhuriyeti	Uluslar Üstü	✓ Denk bütçe kuralı, ✓ Borç kuralları.
Sırbistan	Ulusal	✓ Denk bütçe kuralı, ✓ Borç kuralları.
Sri Lanka	Ulusal	✓ Denk bütçe kuralı, ✓ Borç kuralları.
Yeni Zelanda	Ulusal	✓ Denk bütçe kuralı, ✓ Borç kuralları.

Kaynak: Tablo IMF verilerinden yararlanılarak tarafımızca hazırlanmıştır (16/09/2020).

Tabloda IMF haritasında yer verilen iki mali kural uygulayan on yedi ülkeye yer verilmiştir. Tablodan görüleceği üzere Orta Afrika Ekonomik ve Parasal Birliğine üye dört ülke (Çad, Kamerun, Gabon ve Orta Afrika Cumhuriyeti) uluslar üstü kurallar uygulamaktadır. Bu kurallar denk bütçe kuralı ve borç kurallarıdır. Geriye kalan on üç ülkenin ise ulusal düzeyde kendi ekonomi ve yönetimlerine göre farklı kurallar uygulamaktadırlar. Ayrıca bu ülkeler merkezi hükümet veya genel hükümet veya kamu sektörü için geçerli olan harcama kuralları, denk bütçe kuralı ve borç kurallarından ikisini uygularken hiçbirisi gelir kuralı uygulamamaktadır.

Aşağıdaki tabloda ise bir mali kural uygulayan ülkelere düzeylerine ve uyguladıkları mali kural türlerine yer verilmiştir.

Tablo 3. Bir Mali Kural Uygulayan Ülkeler

Mali Kural Uygulayan Ülkeler	Düzeyleri	Mali Kural Türleri
ABD	Ulusal	✓ Merkezi hükümet veya genel hükümet veya kamu sektörü için geçerli olan harcama kuralları.
Şili	Ulusal	✓ Denk bütçe kuralı.
Uruguay	Ulusal	✓ Denk bütçe kuralı.
Nijerya	Ulusal	✓ Denk bütçe kuralı.
Norveç	Ulusal	✓ Denk bütçe kuralı.
Rusya Federasyonu	Ulusal	✓ Merkezi hükümet veya genel hükümet veya kamu sektörü için geçerli olan harcama kuralları.
Japonya	Ulusal	✓ Denk bütçe kuralı.
İran	Ulusal	✓ Gelir kuralı.

Kaynak: Tablo IMF verilerinden yararlanılarak tarafımızca hazırlanmıştır (16/09/2020).

Bir mali kural uygulayan sekiz ülkenin (ABD, Şili, Uruguay, Nijerya, Norveç, Rusya Federasyonu, Japonya ve İran) yer aldığı tabloda ülkeler ulusal düzeyde kural uygulamaktadırlar. ABD ve Rusya gibi gelişmiş iki ülke merkezi hükümet veya genel hükümet veya kamu sektörü için geçerli olan harcama kuralları, Şili, Uruguay, Nijerya, Norveç ve Japonya denk bütçe kuralı, İran'ın ise gelir kuralı uyguladığı görülmektedir.

Uluslar üstü ve ulusal mali kural uygulayan ülkeler dışında günümüzde birçok ülkede mali kural uygulamaları yoktur. Fakat bu ülkelerde mali kural benzeri uygulamalar mevcuttur. Bu ülkelerden birisi de Türkiye'dir. Örneğin ülkemizde mali kural ile ilgili çalışmalar 4749 Sayılı Kamu Finansman I ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanun, IMF ile imzalanan Stand-By Anlaşmaları, 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu, AB'nin Maastricht Kriterleri ile yapılmıştır. Ayrıca mali kural yasa tasarı oluşturulmuş ancak kanunlaştırılmamıştır. Türkiye dışında Arjantin, Dominik Cumhuriyeti, Grönland, İzlanda, Filipinler, Mısır, Tunus, Fas, Kazakistan, Özbekistan, Myanmar ve Çin gibi bazı ülkelerde mali kural uygulamaları yoktur.

Tablo 4. Ulusal Mali Kural Uygulayan Seçilmiş Ülkeler ve Mali Kural Türleri

Mali Kural Uygulayan Ülkeler	Mali Kural Türleri
Amerika Birleşik Devletleri	1986-1989 yılları arasında Bütçe Kuralı 1990-2002 yılları arasında Harcama Kuralı 2011-2015 Harcama Kuralı
Norveç	2001'den itibaren Denk Bütçe Kuralı
Japonya	2006-2008 Harcama Kuralı 2010-2012 Harcama Kuralı 1985- 2015 Denk Bütçe Kuralı
Yeni Zelanda	1994-2015 Denk Bütçe Kuralı ve Borç Kuralı
Moğolistan	2013-2015 Harcama ve Denk Bütçe Kuralı 2014-2015 Borç Kuralı
Avustralya	1985-1988 Harcama, Gelir ve Denk Bütçe Kuralı 1998-2015 Gelir Kuralı, Denk Bütçe Kuralı ve Borç Kuralı 2009-2015 Harcama Kuralı

Kaynak: Tablo IMF verilerinden yararlanılarak tarafımızca hazırlanmıştır. Tablodaki veriler 1985- 2015 yıllarını içermektedir. (16/09/2020).

Tabloda ulusal mali kural uygulayan seçilmiş ülkelere yer verilmiştir. Buna göre tabloda Amerika Birleşik Devletleri, Norveç, Japonya, Yeni Zelanda, Moğolistan ve Avusturalya'ya yer verilmiştir. Amerika Birleşik Devletleri, Norveç ve Japonya tek ulusal kural uygulayan ülkeler iken Yeni Zelanda, iki ulusal kural uygulayan dört ulusal kural Moğolistan üç ulusal kural, Avusturalya'nın ise dört ulusal mali kural uyguladığı görülmektedir.

Bunun yanı sıra ulusal mali kural uygulamaları Şili, Rusya, Uruguay, Nijerya ve İran'da tek ulusal kural uygulanmakta Brezilya, Nambiya, Endonezya, Meksika, Sırbistan gibi bazı ülkeler de ise iki ulusal kural uygulanmaktadır.

5. Mali Kural Uygulamalarının Merkezi ve Yerinden Yönetimlere Etkisi

Merkezi yönetim genel bir tanım ile kamu hizmetlerinin devlet kamu tüzel kişiliğinde yani tek elde merkezde toplanmasıdır (Öztürk, 2020, s. 242). Yerel yönetimler ise yerel topluluktaki bireylerin müşterek ve yerel nitelikli ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla, yöneticilerini o yerel bölgede kendilerinin seçtiği, tüzel kişiliği olan anayasal kuruluşlardır (Ulusoy ve Akdemir, 2019, s. 22). Yerinden yönetim, yerel yönetimlerden farklı olarak federal devletlerdeki federe ve özek yönetimleri de ifade eden daha geniş bir kavramdır.

Mali kuralların yönetimler üzerinde birçok etkisi bulunmaktadır. Bunun nedeni mali kuralların türleri ve kapsamından kaynaklanmaktadır. Bu sayısal ve sayısal olmayan mali kuralların etkisi olmak üzere iki şekilde incelenebilir. Mali disiplin, ekonomik istikrar, mali sürdürülebilirlik, bütçeleme, kamu kesimi büyüklüğü, kaynak tahsisi, konjonktür ve kamu yönetiminin kalitesi üzerinde etkileri ise sayısal olmayan mali kuralları oluşturmaktadır.

Tablo 5'te seçilmiş ülkelere bu ülkelerde mali kuralların yönetim düzeylerine göre yani merkezi yönetim veya yerel yönetim düzeylerine ve uyguladıkları mali kural türleri ele alınmıştır.

Tablo 5. Seçilmiş Ülkelerde Mali Kuralların Yönetim Düzeylerine Göre ve Mali Kural Türleri

Ülke	Yönetim Düzeyi	Mali Kural Türü
Arjantin	Merkezi Yönetim	Bütçe Kuralı
Brezilya	Merkezi Yönetim/ Yerel Yönetim	Bütçe Kuralı
Peru	Merkezi Yönetim	Bütçe Kuralı
Kolombiya	Yerel Yönetim	Bütçe Kuralı
Kanada	Merkezi Yönetim/ Yerel Yönetim	Bütçe Kuralı
ABD	Merkezi Yönetim/ Yerel Yönetim	Bütçe ve Harcama Kuralı
Yeni Zelanda	Merkezi Yönetim	Bütçe ve Borçlanma Kuralı
Avusturya	Merkezi Yönetim/ Yerel Yönetim	Bütçe ve Borç Kuralı (borç tavanı)
Danimarka	Merkezi Yönetim	Bütçe Kuralı
Hollanda	Merkezi Yönetim	Harcama Kuralı (harcama tavanı)
İngiltere	Merkezi Yönetim	Altın Kural ve Borç Kuralı
İspanya	Merkezi Yönetim/ Yerel Yönetim	Bütçe Kuralı, Borç Kuralı ve Gelir Kuralı
Hindistan	Merkezi Yönetim	Altın Kural

Kaynak: Tarafımızca hazırlanan tabloda IMF, Özer ve Biniş, 2009, s. 27, Günaydın ve Eser, 2009, s. 62. yararlanılmıştır.

Seçilmiş ülkelerde yönetim düzeylerine ilişkin bilgilerin ve mali kural türlerinin yer verildiği Tablo 5'te yönetim düzeyleri açısından görüldüğü üzere bazı ülkelerin sadece merkezi yönetimleri bazılarının ise sadece yerel yönetimleri mali kural uygularken hem merkezi yönetimleri hem de yerel yönetimleri tarafından mali kural uygulayan ülkeler

bulunmaktadır. Tabloya göre merkezi yönetimleri tarafından mali kural uygulayan ülkeler; Arjantin, Peru, Yeni Zelanda, Danimarka, Hollanda, İngiltere ve Hindistan'dır. Yerel yönetimler tarafından mali kural uygulayan ülke Kolombiya'dır. Hem merkezi hem de yerel yönetimler tarafından mali kural uygulayan ülkeler ise Brezilya, Kanada, ABD, Avusturya ve İspanya'dır. Mali kural türleri açısından ise Arjantin, Brezilya, Peru, Kolombiya, Kanada ve Danimarka'da bütçe kuralı; ABD'de bütçe ve harcama kuralı, Yeni Zelanda'da bütçe ve borçlanma kuralı, Avusturya bütçe ve borç kuralı (borç tavanı); Hollanda harcama kuralı (harcama tavanı); İngiltere altın kural ve borç kuralı, İspanya bütçe kuralı, borç kuralı ve gelir kuralı; Hindistan'da ise altın kural uygulandığı görülmektedir.

Mali kurallar bazı ülkelerde özellikle OECD ülkelerinde birden fazla kuralı aynı anda uygulamaktadır ve örnek verecek olursak; Danimarka, Kore ve Yeni Zelanda'nın yerel yönetimler düzeyinde dört mali kural türünü uyguladığı görülmektedir (Demirtaş, 2015, s. 9).

Denk bütçe kuralı her ne kadar iki yönetim düzeyinde uygulanmış olsa da son zamanlarda özellikle kriz sonralarında yerel yönetim düzeyinde uygulamaları artmıştır. Bu duruma 2007-2009'da yaşanan kriz nedeniyle ülkelerin çoğunluğunun yerel yönetimlerine de mali sıkılaştırma politikalarına dâhil etmiş olmaları örnek gösterilebilir (Demirtaş, 2015, s. 10). Bir ülkede bütçe kuralının uygulanması ile denk bütçe üzerinde kamu kesimi büyüklüğü açısından ve bütçenin belirli bir kamu harcaması için yapılması toplam etkinlik kayıplarına yol açabilir. Yerel yönetimlerde bütçelerin açık vermeleri durumunda gelecek dönem bütçelerinde bu açığı kapatmaları gerekmektedir.

Bütçe denkliği ile yapılan çalışmalar farklı olumlu ve olumsuz etkileri olduğu yönündedir. Bunlar mali disiplini sağlarken bütçede dengenin oluşmasını kolaylaştırdığı için olumlu etkiler olarak değerlendirilirken bütçe disiplinini sağlarken büyüme ve kalkınma açısından kamu yatırımlarını baskılaması ve dalgalanma sürecinde maliye politikasının etkinliğini azaltması nedenleriyle orta ve uzun vadede ekonomik yapı ve bütçe büyüklükleri üzerinde olumsuz etkiler olarak değerlendirilebilmektedir (Demir ve İnan, 2011, s. 33). Hangi gerekçe ile olursa olsun mali kurallara bütçe ile sınırlandırma getirilmeli ve seçimle iş başına gelen yönetimlerin keyfi bütçe harcamaları yapmaları engellenmeli ve bütçede denklik sağlanmalıdır.

Borçlanma kurallarının yönetimler üzerinde etkisine bakacak olursak borçlanma sınırlamaları kısıtlı-dar ise kamu harcamalarında sapmalara ve etkinsizliklere, kamu kesimi büyüklüğünde ise etkinlik kayıplarına yol açabilir. Bütçe açıkları ve borçlanmanın sürdürülebilirliği borç miktarının artması engellenebilirken, vergi sınırlamaları, harcama konrtollerinin açıklar üzerinde olumlu etkisi vardır (Karakurt ve Akdemir, 2010, s. 243-244).

Bu genel etkiler yanında merkezi yönetimler tarafından yerel yönetimlerin borçlanmalarına getirilen sınırlamalar bulunmaktadır. Örneğin; Yeni Zelanda'da yerel yönetimlerin yurt dışı kaynaklardan borçlanmalarına izin verilmemesi, yerel yönetimlerin borç almaları için merkezi yönetimden izin alması, Danimarka, İrlanda ve Kanada'da, borçlanmaya sadece yatırım projeleri için izin verilmesi gibi sınırlamalar ve kurallar mevcuttur (Demirtaş, 2015, s. 13). Bunların yanı sıra merkezi yönetimler borç stoklarına ilişkin limitler belirleyerek yerel yönetimlere sınırlamalar getirmektedir.

Mali kuralların uygulamasında bazı ülkeler zorluklar yaşamaktadır. Özellikle yerel yönetimlerin merkezi yönetime göre daha fazla zorlandığı görülmekte olup burada var olan sorunların ahlâkî olarak değerlendirilmekte merkezi hükümetlerin yerel yönetimlere bütçe açığı konusunda sınırlamada ve teşvik etmede duyarsız oldukları söylenmektedir (Karakurt ve Akdemir, 2010, s. 243).

Denk bütçe kuralı genellikle yerel yönetimler üzerinde tercih edilmektedir. Harcama kuralları ise yerel yönetimler yerine merkezi yönetimlerde uygulanmaktadır. Kamu borçları ve açıkların sürdürülebilirliği açısından ise sıkı mali kural uygulamaları olumlu etkiler yapmaktadır. Özetle mali kuralların etkileri birçok faktör tarafından olmaktadır ve her ülkede

farklılık göstermektedir. Bunda ülkelerin gelişmişlik düzeyi, yönetim düzeyleri, uyguladıkları kuralın türü, kapsamı ve uymayanlara uygulanan yaptırımlar olduğu söylenebilir.

6. Türkiye’de Mali Kural Uygulamaları

Türkiye’de mali kural yasası olamamasına rağmen ulusal ve Avrupa Birliği nezdinde mali uygulamaları mevcuttur. Bunlar örtük olarak bütçe ve borç dengesine ilişkin mali kural uygulamalarından oluşmaktadır (Şahintürk-Akçin ve Bulut -Akyol,2019, s. 429). Bu bağlamda Türkiye’de mali kural ile ilgili uygulamalar; 2001 tarihli 1211 Sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu, 2002 tarihli, 4749 sayılı Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanun, IMF ile imzalanan Stand-By Anlaşmaları, 2003 tarihinde yürürlüğe giren 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu, AB’nin Maastricht Kriterleri ve yerel yönetimlerde (5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu, 5393 sayılı Belediye Kanunu ve 5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu) uygulanan kurallardan oluşmaktadır.

Mali kural uygulaması, küresel finansal krizle birlikte bütçe açığı ve borç stokundaki artışın sonucunda daha da önem kazanmıştır. Türkiye’de, birçok ülke gibi kurallı maliye politikasının uygulamasını sağlamak üzere önemli adımlar atmış ve Mayıs 2010 tarihinde mali kuralın yasal altyapısını düzenleyen kanun tasarısını TBMM’ye sevk etmiş, fakat yukarıda da belirtildiği gibi yasalaşamamıştır.

6.1. 1211 Sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu

2001 yılında kabul edilen 1211 sayılı Merkez Bankası Kanunu ile bütçe açığının Merkez Bankası aracılığı ile finanse edilmesine yasak getirilmiş ve bu kural ülkemizde ilk mali kural uygulamasıdır (Polat ve Ertürk, 2017, s. 386). Oluşturulan kural ile Merkez Bankasının, devleti doğrudan finanse etmesi engellenerek Hazine ile Merkez Bankası ilişkileri kurallara bağlanmıştır (Karayazı, 2017, s. 764).

6.2. 4749 sayılı Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanun

2002 yılında yürürlüğe giren 4749 sayılı Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanun ile amaçlanan kamu borçlanmasına getirilen sınırlamalar ile derli toplu bir maliye politikası uygulamaktır. Kanun 1. maddesine göre bu kanunun amacı; *“ülkenin kalkınma hedeflerini dikkate alarak, piyasalarda güven ve istikrarı koruyarak ve makro ekonomik dengeleri gözeterek, devletin iç ve dış borçlanmasına, hibe almasına, borç ve hibe vermesine, nakit yönetiminin maliye ve para politikaları ile koordineli bir şekilde yürütülmesine, verilecek garantilerin, bu borçlanma ve garantilerden doğan finansal alacaklar ile Devlet iç ve Devlet dış borcunun etkin bir şekilde yönetimine ve izlenmesine, Hazine Müsteşarlığı ile 2’nci Maddede yer alan kuruluşlar arasındaki malî ilişkilerin düzenlenmesine ve bu hususlar dâhil olmak üzere Müsteşarlık tarafından üstlenilen her türlü malî yükümlülüğün geri ödenmesi, ilgili bütçe hesaplarına kaydedilmesi ve raporlanmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemektir”* (4749 Sayılı Kanun Madde 1).

4749 sayılı Kanunun borçlanma, ikraz ve garanti limiti başlıklı 5'inci maddesinde yapılan değişiklikler ile beraber şu hususların uygulanması öngörülmüştür: iç ve dış borçlanma limitinin 4749 sayılı kanunla belirlenmesi, net borç kullanımının uygulanması, daha önce %15 oranında artırılan limit % 5 oranında artırılabilir olması, şayet yetmezse Cumhurbaşkanı Kararı ile ek % 5 artırılabilirliği, özel tertip iç borçlanma senetleri borçlanma limiti kapsamında olduğu, ikrazen ihraç edilen özel tertip iç borçlanma senetleri limit kapsamında olmamakla beraber ancak ilgili yıl bütçe kanununda ikraz limiti belirleneceği ve borçlanma limitinin ek bütçelerle değiştirilemeyeceği (4749 Sayılı Kanun Madde 5).

6.3. Stand-By Anlaşmaları

1947 yılında IMF'ye üye olan Türkiye ile IMF arasında ve 1961 yılından başlayarak günümüze kadar 19 Stand-By anlaşması imzalamıştır (Eroğlu- Eroğlu, 2009, s. 125). Ekonomik istikrarın olmadığı dönemlerde ülkemiz IMF'den istikrar programları uygulamak için destek almıştır ve mali kural alanında ilişkiler özellikle krizlerin baş gösterdiği 2000 ve 2001 yıllarında artmıştır. Kriz döneminden itibaren ise gerek krizlerin etkisini gidermek gerekse mali disiplini sağlamak için üç Stand-By anlaşması imzalanmıştır⁸. Bu anlaşmalar ile hükümetin faiz dışı fazlayı⁹ hedeflemesi istenmiştir.

17'inci stand-by anlaşması 2000–2002 yıllarını kapsamaktadır. 17'nci Stand-By Anlaşması şu amacı şu şekildedir: “2002'ye kadar enflasyonu tek haneli sayılara indirmek, sürdürülebilir kalkınma düzeyini yükseltmek, sürdürülebilir bir kamu mali pozisyonu sağlamak ve ekonomideki kronik yapısal etkinsizliklerin önüne geçmektir” (Eroğlu- Eroğlu, 2009, s. 133).

18'inci Stand-By Anlaşması 2002-2004 yıllarında uygulanmıştır. Bu dönemde genel hatları ile 17'nci Stand-By Anlaşmasında üzerinde durulan ve taahhüt edilen düzenlemeler gerçekleşmiştir (Karayazı, 2017, s. 763). Ayrıca yeni bir düzenleme ile enflasyon hedefine odaklı parasal taban seviyesine yönelik performans kriterleri meydana getirilmiştir (Eroğlu- Eroğlu, 2009, s. 134). Anlaşmanın en önemli hedefi ise ekonomide sürdürülebilir bir kalkınma sağlama ve enflasyonun olmadığı bir ortam oluşturarak ekonomik büyümeyi sağlamaktır. Bu nedenle “Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı'nda” dış finansman, gelir artırıcı politikalar, faiz dışı denge ve harcama tedbirleri gibi çeşitli düzenlemelere yer verilmiştir. Bunun yanı sıra yapısal yenileme ve yasal düzenlemelere yer verilerek mali kural uygulamasının etkinliğini artırılmaya çalışılmıştır.

19'uncu Stand-By Anlaşması ise 2005-2008 yıllarında uygulanmıştır. 19'uncu Stand-By Anlaşması çerçevesinde konulan hedefler şunlardır; sürdürülebilir büyüme, işsizliğin azaltılması, faiz dışı fazla hedefleri, enflasyonun tek hanelere düşürülmesi, Sosyal Güvenlik reformunun hayata geçirilmesi, vergi yükünün azaltılması, istihdamın artırılması, kamu bankalarının özelleştirilmesi ve kamu borç stokunun azaltılması gibi hedeflerden oluşmaktadır (Erdoğan, 2007).

Bu anlaşmalardaki düzenlemeler her ne kadar karşılıklı anlaşmanın bir parçası olsa da Türkiye'de 'faiz dışı fazla' başta olmak üzere mali disiplini sağlayıcı çeşitli hükümler içeriyor olması nedeniyle mali kuralın uluslararası ayağı olarak kabul edilebilir.

⁸ İmzalanan Stand-By Anlaşmaları 17'nci, 18'inci ve 19'uncu anlaşmalardır.

⁹ Faiz dışı fazla, devlet bütçesinde toplam harcamalarımızdan faiz harcamalarını çıkardığımızda gelirlerin giderleri karşılaması durumudur (Gürdal, 2008, s. 419).

6.5. Maastricht Kriterleri

AB ile uyum için uygulanan kriterler üye devletlerin bütçe açıkları ve kamu borçlanması, borç stokuna ilişkin belirlenen limitlerden oluşmaktadır. Maastricht kriterlerine göre bütçe açıkları GSYİH' nın yüzde 3'ünden fazla olmayacak, kamu borçları ise GSYİH' nin yüzde 60'ını aşmayacaktır. (Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, 2010, s. 3).

Doğrudan Türkiye'yi bağlamamakla birlikte Türkiye Avrupa Birliği'nin mali kuralı olarak kabul edilen Maastricht kriterlerine uyum bakımından da önlemler almaktadır. Zira ilerleme raporları bu konuda Türkiye'ye dolaylı yükümlülükler getirmektedir. Maastricht kriterleri Avrupa Birliğine giriş için bir şart olmamasına karşın, ekonomik istikrar hem AB hem de Türkiye bakımından önemlidir. Bu uygulama Türkiye için mali kuralın uluslararası ayağı kabul edilebilir.

6.5. 5018 Sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanun

2003 yılında Resmî Gazete' de yayımlanan 5018 sayılı Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Kanunu tam anlamıyla 2006 yılında yürürlüğe girmiş ve çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Kanunun temeli bütçe ve bütçeleme sürecine ve çok yıllık bütçelemeye ilişkindir. Buna göre; Orta Vadeli Program ve Orta Vadeli Mali Plan çalışmalarına başlanılmış, bütçenin kapsamı genişletilerek "konsolide bütçe" yerine "merkezi yönetim bütçesi" uygulamasına geçilmiş ve stratejik planlama ve performans esaslı bütçeleme uygulamalarından faydalanılarak mali kural uygulamasına bir temel atılmıştır (Güngör, 2011, s. 134; Kaya, 2010, s. 393; Karayazı, 2017, s. 765; Şahintürk Alçın ve Bulut Akyol, 2019, s. 425).

Mali disiplinin sağlanması için sayısal ve sayısal olmayan iki mali kural benzeri uygulama görülmekte olup, sayısal sayılabilecek mali kurallar kısıtlardan oluşmaktadır ve bu kısıtlar harcama, kısıtı, kamu kurumları arasında ödenek aktarma kısıtı, yedek ödenek kullanma kısıtı, örtülü ödenek kullanma kısıtı, ertesi yıla aktarılan yüklenme kısıtı ve bütçe dışı avans kısıtından oluşmaktadır (Güngör, 2011, s. 135). Şeffaflığın esas alındığı mali saydamlık, çok yıllık bütçeleme, hesap verme gibi kurallar ise sayısal olmayan kurallardır (Karayazı, 2017, s. 765).

6.6. Yerel Yönetimler (Belediyeler ve İl Özel İdareleri) ve Kurallar

Dolaylı¹⁰ olarak mali kural uygulamalarının yerel yönetimlerde uygulamaya konulması 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 5393 sayılı Belediye Kanunu ve 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunları ile olmuştur (Demir ve İnan, 2011, s. 49). Bu bağlamda kanunlar ile yerel yönetimlerin borçlanma ve harcamalarına ilişkin limitler getirilmiştir. Borçlanma kuralları iç ve dış borçlanma yönelik olup, iç borçlanma 5393 sayılı Belediye Kanununun 68'inci ve 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanununun 51'inci maddesinde düzenlenirken; dış borçlanmalara ilişkin kurallar ise 4749 sayılı Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin

---

¹⁰Burada "dolaylı" kelimesinin kullanılması mali kural uygulamalarının çeşitli nedenlerle merkezi yönetim tarafından uygulanması istenen kurallar olması ve bunun yanı sıra yerel yönetimlerde kendi kuruluş kanunlarında yer alan hükümler ile mali kural düzenlemeleri yapmaktadır (Demirtaş, 2015, s. 6).

Düzenlenmesi Hakkında Kanun'da düzenlenmekte olup dış borçlanmada altın kural konulmuştur.

5393 sayılı Belediye Kanunu 68'inci maddesine göre *“Belediye ve bağlı kuruluşları ile bunların sermayesinin yüzde ellisinden fazlasına sahip oldukları şirketlerin, faiz dâhil iç ve dış borç stok tutarı, en son kesinleşmiş bütçe gelirleri toplamının 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'na göre belirlenecek yeniden değerlendirme oranıyla artırılan miktarını aşamaz. Bu miktar büyükşehir belediyeleri için bir buçuk kat olarak uygulanır”* hükmüne yer verilmiştir (5393 Sayılı Kanun Madde 68). Bu hüküm ile belediyelerin borçlanma kuralı ifade edilmiştir.

5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanununun 51'inci maddesine göre yer alan borçlanma hükümleri ise şunlardır. *“İl özel idaresi ve bağlı kuruluşları ile bunların sermayesinin %50'sinden fazlasına sahip oldukları şirketlerin faiz dâhil iç ve dış borç stok tutarı, en son kesinleşmiş bütçe gelirleri toplamının 213 sayılı Vergi Usul Kanununda belirlenen yeniden değerlendirme oranıyla artırılan miktarını aşamaz. Bu miktar büyükşehir belediyesi bulunan illerin özel idareleri için bir buçuk kat olarak uygulanır* (5302 sayılı Kanun Madde 51/d). *İl özel idaresi ve bağlı kuruluşları ile bunların sermayesinin %50'sinden fazlasına sahip oldukları şirketlerin, en son kesinleşen bütçe gelirlerinin, 213 sayılı Vergi Usul Kanununda belirlenen yeniden değerlendirme oranıyla artırılan miktarının yılı içinde toplam %10'unu geçmeyen iç borçlanmayı il genel meclisinin kararı; %10'u geçen miktarlar için meclis üye tam sayısının salt çoğunluğunun kararı ve İçişleri Bakanlığının onayı ile yapabilir* (5302 sayılı Kanun Madde 51/e). Kanunun bu maddesinde yer alan mali kurallar d bendinde borç stoku sınırı, e bendinde ise borçlanma kısıtı olarak ifade edilebilir (Kılıç, 2019, s. 80).

Yerel yönetimlerin dış borçlanması ile ilgili altın kuralın uygulandığı 4749 sayılı Kanunun 8'inci maddesinde ise *“dış kredi borçlusu kuruluşlar, Hazine garantisi altında sağlanan dış kredilere ilişkin geri ödemeler için gereken tutarı yılı bütçelerinde öncelikli olarak ayırmakla mükelleftirler”* hükmüne yer verilmiştir. Kanun ile özellikle borçlanma ve borç stokuna limitler getirilmek yoluyla mali kurallar uygulanmıştır (4749 Sayılı Kanun Madde 8; Kaya,2010, s. 402).

Borçlanma kuralı dışında 5393 sayılı Kanununun 49'uncu maddesinde harcama limiti olarak değerlendirebileceğimiz belediyelerin personel giderlerine sınırlama getirilmiş ve ilgili maddede *“belediyenin yıllık toplam personel giderleri, gerçekleşen en son yıl bütçe gelirlerinin 213 sayılı Vergi Usul Kanununa göre belirlenecek yeniden değerlendirme katsayısı ile çarpımı sonucu bulunacak miktarın yüzde otuzunu aşamayacağı ve nüfusu 10.000'in altında olan belediyelerde ise bu oranın yüzde kırk olarak uygulanacağı ”* hükmüne yer verilerek personel giderlerine yönelik bir mali kural uygulanmıştır.

7. Türkiye'de Mali Kural Uygulamalarının Yönetimlere Etkisi

Türkiye'de yönetim düzeyleri merkezi yönetim ve yerel yönetimler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Mali kurallar, bütçe, harcama, borçlanma ve gelir kuralları olmak üzere dört temel kuraldan oluşmaktadır. Ülkemizde daha önce bahsettiğimiz gibi net bir şekilde mali kural adı altında bir uygulama yer almamakla beraber mali kural benzeri uygulamalar mevcuttur. Bu uygulamalar kanuni bir zeminde hazırlanmış kurallardan oluşmaktadır ve ülkemizde uygulanan bu uygulamalar faiz dışı fazla, borçlanma ve borç stoku, çok yıllık bütçeleme ve yerel yönetimlerin borç ve personel giderlerine yönelik harcamalara yöneliktir.

Merkezi yönetime göre yerel yönetimler mali disiplini ve mali sürdürülebilirliği sağlamakta zorlanmaktadırlar. Bunun nedeni ise hizmet kayırmacılığın fazla olduğu yerel yönetimlerde gereksiz harcamalar yapılması ve bütçe açıklarına arkasından da açıkları kapatmak adına borçlanmaya başvurması yatmaktadır. İşte bu nedenlerin varlığı ile kanunlar

ile yerel yönetimlerinde iç ve dış borçlanmalarına, belediyelerde personel giderlerine kısıtlamalar getirilerek mali kurallar oluşturulmuştur.

Yerel yönetimlerin belediye ve il özel idarelerinin kendi kanunlarında mahalli müşterek ihtiyaçları karşılamaları için gelir toplama, harcama yapma ve gelirin yetmediği durumlarda borçlanma yetkileri bulunmaktadır ve bu yetkiler etkinlik sağlanmasına yardımcı olmakta iken ulusal düzeyde ise kurallı bütçe politikasının uygulanması gerekmektedir (Akduğan ve Agun, 2018, s. 210).

Her iki yönetim düzeyinde de “ayağını yorgana göre uzatmama” nedeniyle yani az gelir ile fazla harcama yapılması nedeniyle mali dengesizlikler meydana gelebilir. Bu nedenle sayısal olmayan mali kurallara ulaşabilmek için sayısal mali kurallar uygulanmalı ve mali disiplinsizlik ortadan kaldırılmalı, mali sürdürülebilirlik sağlanmalıdır. Bu bağlamda ülkemizde 2001 yılında Merkez Bankası Kanunu ile başlayan mali kural uygulamaları ile gerek merkezi yönetimde gerekse yerel yönetimlerde olumlu etki yapmış ve borçlarında ve harcamalarında azalmalar meydana gelmesini sağlamıştır. Yerel yönetimlerin özellikle merkezi yönetim tarafından denetlenmesi ve yaptırıma tabi olması kuralların uygulanmasını kolaylaştırmakta ve daha etkin bir yönetime neden olmuştur. Ayrıca uygulanan sınırlamalar ile bütçe açıkları oluşmadığı kamu hizmetlerinin aksamadan yerine getirildiği, yatırımların arttığı görülmektedir.

Kurallar sayesinde Hazine ve Maliye Bakanlığı gerçekleştirme raporuna göre merkezi yönetim bütçesi 2019 yılı Ağustos ayında 576 milyon TL fazla vermiş iken 2020 yılı Ağustos ayında 28 milyar 220 milyon TL fazla vermiştir. 2019 yılı Ağustos ayında 11 milyar 442 milyon TL faiz dışı fazla verilmiş iken 2020 yılı Ağustos ayında 40 milyar 122 milyon TL faiz dışı fazla vermiş, Ocak-Ağustos dönemi bütçe giderleri geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 15,6 oranında artarken, 2020 yılı Ocak-Ağustos dönemi vergi gelirleri tahsilatı geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 18,0 oranında artış göstermiştir (Hazine ve Maliye Bakanlığı Aylık Bütçe Gerçekleşme Raporu, 2020, s.2, 9,11).

Akduğan ve Agun tarafından yapılan çalışmaya göre borçlanma kuralı ile belediye borçlarının azaldığı ayrıca 2007-2017 yılları arasında belediyelerin harcamalarında artış buna paralel gelirlerinde de artış olduğu sonucuna ulaşılmış ve bu nedenle belediyelerin bütçe açıklarının sürdürülebilirliği noktasında bir sorun olmadığını ifade etmişlerdir (Akduğan ve Agun, 2018, s. 219). Görüldüğü üzere kurallı politikalar, kanunlar, açıklık, şeffaflık ve hesap verilebilirlik yönetimlerin hedeflerine ulaşmalarında etkin rol oynamaktadır.

Sonuç

Mali kural uygulamaları mali disiplini ve sürdürülebilirliği sağlamak için mali olayların (gelir, harcama, bütçe ve borç) kalıcı bir şekilde sınırlandırılmasını, hukuki bir zeminde kurallarla düzenlenmesini içermektedir. Mali kural uygulamaları sadece sayısal verileri içeren uygulamalar olmamalıdır. Bunun yanı sıra sayısal olmayan mali istikrar, mali sürdürülebilirlik, siyasi popülizmin ve negatif dışsallıkların engellenmesi şeklinde olmalıdır.

Dünyada mali kuralların ülkelerde farklı düzeylerde ve türlerde uygulandığı görülmektedir. Bunda kuşkusuz ülkelerin gelişmişlik düzeyi, ekonomileri, yönetim şekilleri ve bir birliğe üye olup olmadıkları ve uyguladıkları mali kural türü etkilemektedir. Bu bağlamda üç ve daha fazla kural uygulayan ulusal ve uluslar üstü düzeyde ülkeler varken, iki kural uygulayan, bir kural uygulayan ve hiç kural uygulamayan ülkeler mevcuttur. Uygulanan kurallar ise denk bütçe, borçlanma, harcama ve gelir kurallarından oluşmaktadır. Buna göre kural uygulayan ülkelerin ve yönetimlerin uygulamayan ülkelere göre daha az bütçe açığı verdiği, fazla harcamalara rağmen daha az borçlandığı görülmektedir.

Ülkemizde de yukarıda bahsedilen çeşitli düzenlemeler ile mali kural benzeri uygulamalar getirilmiştir. Özetlemek gerekirse; 1211 sayılı Merkez Bankası Kanunu ile bütçe açığının Merkez Bankası aracılığı ile finanse edilmesine yasaklanmıştır. 4749 sayılı Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanun ile borçlanma limitleri getirilmiş, IMF ile yapılan Stand-By anlaşması imzalanmaları ile faiz dışı fazla hedeflenmiştir. 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanun ile orta vadeli harcama çok yıllık bütçeleme, stratejik planlama, sonuç ve performans odaklı mali yönetim uygulamaları ve sayısal ve sayısal olmayan kurallar düzenlenmiş bulunmaktadır. Maastricht Kriterleri ile bütçe açıkları ve kamu borçlanması, borç stokuna limitler getirilmişken Stand By anlaşmaları ile birlikte uluslararası uygulama örneğini oluşturmaktadır.

Mali kurallar yerel yönetim alanında da 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 5393 Sayılı Belediye Kanunu, 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu ile borç kuralı, altın kural ve harcama kuralı getirilmiştir. Bunun yanı sıra 4749 sayılı Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanun ile dış borçlanma kuralı getirilmiştir. Bu kuralların uygulanması durumunda mali disiplinin sağlanması ve mali sürdürülebilirliğin, kaynakta etkinlik sağlamak olduğu söylenebilir. Bu nedenle gerek merkezi hükümetin gerekse yerel yönetimler üzerinde uygulanan mali kuralların önemli etkileri vardır.

Seçim dönemlerinde hükümetlerin, yönetimlerin oy ve seçmen kaybetme korkuları nedeniyle esnek maliye politikası uygulamaktadırlar. Seçmenleri cezbetmek için gereksiz ihtiyaç dışı kısa vadeli yatırımlar yapmakta ve israfların ortaya çıkması ile kamu harcamalarında artışa, çoğu zaman borçlanma ve bütçe açıklarına neden olmaktadır. Seçimler bittikten sonra ise esnek politikalar yerini tekrar katı politikalara bırakmakta ve seçmene ağır bir yük getirmektedir. Bu nedenle kurallara dayalı mali bir anlayış ile harcamalara sınırlama getirilmesi, yatırımlara kurallar getirilmesi ve uzun süreli büyüme ve kalkınma odaklı yatırımlara yönelmeli, bütçe dengeliği sağlanmalı, borçlanma ve vergi alanında sınırlamalar disipline edilmelidir. Bu kurallar uygulanırken makroekonomik hedeflere ulaşmak ve mali disiplini sağlamak için gelişmesine siyasetten ve popülizmden uzak olunmalı merkezi ve yerel yönetimlerin başarılı olmasına destek olunmalıdır.

Kaynakça

- Akduğan, U. ve Agun, B. H. (2018). Türkiye’de Belediyelerin Mali Sürdürülebilirliği: Birincil Denge Yaklaşımı. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20 (2), 207-222.
- Aktan, C. C. (2010). Mali Kurallar (Ekonomi Politikası Yönetiminde Anayasal ve Yasal Mali Kurallar. İçinde; *Mali Kurallar Maliye Politikası Yönetiminde Yeni Bir Eğilim: Vergi, Harcama, Borçlanma vs. Üzerine Kurallar ve Sınırlamalar*, (Ed: C. C. Aktan, A. Kesik ve F. Kaya), ss. 84-97, Ankara: T.C. Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı.
- Aktan, C.C., Çoban, H. ve Demir, İ.C. (2010). Kurumsal Maliye Politikası Perspektifinden Vergi ve Harcama Sınırlamaları. İçinde; *Mali Kurallar Maliye Politikası Yönetiminde Yeni Bir Eğilim: Vergi, Harcama, Borçlanma vs. Üzerine Kurallar ve Sınırlamalar*, (Ed: C. C. Aktan, A. Kesik ve F. Kaya), ss. s. 98-123, Ankara: T.C. Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı.
- Bekar. Günay, A. (2009). Kamu Mali Dengesinin Sağlanmasında Mali Kurallar ve Önemi. İçinde; *Küreselleşme Ve Kamu Maliyesinde Yaşanan Dönüşüm*, (Ed: A. Eker ve H. A. Şimşek), ss. 65-91, Ankara: T.C. Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı.
- Çolak, M. (2010). Mali Kural ve Vergi Gelirlerine Etkisi. *Yaklaşım*, 208.
- Debrun, X. vd. (2008). A New Fiscal Rule: Should Israel “Go Swiss?”. *IMF Working Paper*, 87, International Monetary Fund.
- Dede Ercan, M. (2010). *Anayasal İktisat Perspektifinden Maliye Politikası Kuralları ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Uygulamann İncelenmesi*. Ankara: T.C. Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı.
- Erdinç, Z. (2007). Uluslararası Para Fonu -Türkiye İlişkilerinin Gelişimi ve 19.Stand-By Anlaşması. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18.
- Eroğlu, N. ve Eroğlu, İ. (2009). IMF –Türkiye İlişkileri ve 20. Stand-By Müzakereleri Üzerine Bir Değerlendirme. *KMU İİBF Dergisi*, 11(17), 124-146.
- Demir, M. ve İnan, M. (2011). Türkiye’de Mali Kural. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 13(2), 25-66.
- Demirtaş, T. (2015). Mahalli İdare Düzeyinde Mali Kuralların İncelenmesi. *U.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8 (2), 1-32.
- European Commission. *What are numerical fiscal rules?*. https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/indicators-statistics/economic-databases/fiscal-governance-eu-member-states/numerical-fiscal-rules-eu-member-countries_en (Erişim Tarihi: 14/09/2020).
- Günay, A. ve Özen, A. (2002). Avrupa Birliği’nde Mali Disiplinin Sağlanmasına Yönelik Maastricht Kriterlerinin Anayasal İktisat Perspektifinden Değerlendirilmesi, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(2), 66-82.
- Günay, A. (2006). *Mali Disiplinin Sağlanmasında Denk Bütçe Yaklaşımı ve Türkiye’de Uygulanabilirliđi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Günaydın, İ., ve Eser, L. Y. (2009). Maliye Politikasındaki Yeni Trend: Mali Kurallar. *Maliye Dergisi*, 156, 51-65.

- Gürdal, T. (2008). Türkiye’de Faiz Dışı Fazla ve Borçların Sürdürülebilirliği (1975-2007 Dönemi). *Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi*, X(II), 417-442.
- Güngör, K. (2011). *Küresel Kriz Mali Kural ve Türkiye*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Hazine ve Maliye Bakanlığı. (2020). *Aylık Bütçe Gerçekleşme Raporu*.
- IMF. *Fiscal Rules Dataset 1985-2015*. (Yayın Tarihi: Mart), 2017). <http://www.imf.org/external/datamapper/fiscalrules/matrix/matrix.htm> (Erişim Tarihi: 14/09/2020).
- IMF, Fiscal Affairs Department 1985 – 2015 (Yayın Tarihi: Mart 2017) <https://www.imf.org/external/datamapper/fiscalrules/map/map.htm> (Erişim Tarihi: 14/09/2020).
- Işık, A. ve Meriç, M. (2009). AB’de Kamu Yatırımlarının Finansmanında Altın Kural. *Ege Akademik Bakış*, 9(4), 1591-1603.
- Karakurt, B., ve Akdemir, T. (2010). Kurallı Maliye Politikası: Türkiye’de Kurallı Maliye Politikası Örnekleri, *Maliye Dergisi*, 158, 226-261.
- Karayazı, M. (2017). Küresel Krizin Mali Kural Uygulamalarına Etkisi: Seçilmiş Ülke Örnekleri Açısından Bir İnceleme. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(51), 1047-1058.
- Kasal, S. (2017). *Mali Alan ve Mali Kural İlişkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Kaya, F. (2010). Türk Kamu Mali Yönetiminde Örtük Mali Kurallar ve Ülke Tecrübelerinin Değerlendirilmesi. İçinde; *Mali Kurallar Maliye Politikası Yönetiminde Yeni Bir Eğilim: Vergi, Harcama, Borçlanma vs. Üzerine Kurallar ve Sınırlamalar*, (Ed: C. C. Aktan, A. Kesik ve F. Kaya), ss. 380-405, Ankara: T.C. Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı.
- Kılıç, R. (2019). *Mali Kural Türlerinin Ekonomik Amaçları Gerçekleştirmedeki Başarı Düzeyleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kopits, G. and Symansky, S. (1998). Fiscal Policy Rules. *IMF Occasional Paper*, 162, 1-45.
- Kopits, George (2001). Fiscal Rules: Useful Policy Framework or Unnecessary Ornament. *IMF Working Paper*, 145, 1-24.
- Polat, A. ve Ertürk, Y. (2017). Krizlerle Mücadelede Mali Kuralların Uygulanabilirliğinin Anayasal İktisat Perspektifinden Değerlendirilmesi. Gazi Akademi Genç Sosyal Bilimciler Sempozyumu. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Özel Sayısı, 370-394.
- Özker, A. N.ve Biniş, M. (2009). Mali Kurallar ve Bir Vergi Anayasası Yaklaşımı, *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 17-39.
- Öztürk, N. (2020). *Kamu Maliyesi*. 5. Baskı. Bursa: Ekin Kitapevi.
- Şahintürk Alçın, D. ve Bulut Akyol, Öznur. (2019) Mali Disiplini Sağlama Yolunda Mali Kural Uygulamaları. *Yönetim ve Ekonomi*, 26(2), 411-433.
- Şen, K. (2010). Mali Kural, Bazı Uluslararası Uygulamalar ve Türkiye İncelemesi. *Bütçe Dünyası Dergisi*, 34, 26-57.

Şevik, E. (2008). Mali Kurallar, *Bütçe Dünyası*, 3(28), 50-59.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (Eylül 2010). Mali Kural, *Bülten*, Ankara: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Banknot Matbaası Genel Müdürlüğü, Sayı: 19.

Ulusoy, A. ve Akdemir, T. (2019). *Mahalli İdareler*. 11. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

4749 Sayılı Kamu Finansmanı ve Borç Yönetimi Kanunu.

5018 Sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu.

5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu.

5393 Sayılı Belediye Kanunu.